

Ліною Костенко і ще цілою когортою людей, котрі відчували свою причетність до «вічних партитур», ті, котрим було потрібно «більше, ніж слова», котрі в пошуках Слова слідували за тим, кому воно вже відкрилося і поступово самі ставали устами народу. «Коли в людині є народ, тоді вона уже людина», – писала Ліна Костенко. Коли людина стає вищою, ніж просто окремішній індивід і говорить від імені чогось більшого від неї, заради того, щоб це «більше» продовжувало існувати. Бо ж на тих, хто здатен чути Слово, тримається духовне небо народу і народ отримує можливість стати нацією.

Отже, новим виміром значення Шевченкового Слова для формування «духовної аури нації» є вимір ментальних архетипів нашої свідомості, що був сформований в процесі соціокультурних трансформацій в українському етносі. Найбільш відповідним виразником цих несвідомих структур виступає міф. Адже саме міфологічна оповідь через оприявлення несвідомих чинників формування особистості дає нам уявлення про власне національне майбутнє.

Т. Шевченко в даному контексті виступає не лише як виразник («авторизатор») міфологічних структур, а й як творець цих структур («автор»). Адже через власну життєтворчість він увиразнює загальнолюдські

концепти онтологічного значення, такі як: Бог, добро і зло, нація, доля тощо.

Значення Т. Шевченка у формуванні національної ідентичності українців полягає, в першу чергу, в його ролі першовідкривача несвідомих структур колективного української нації, тих історичних та символічних «могил», про які він так часто згадує у своїх віршах. Він той, хто актуалізує вимір сакральної історії (історії цінностей), з котрої і постає міфологічна сутність нашої національної ідентичності. І від того, як ми прочитаємо це провіщення з минулого, залежить наше майбутнє.

1. *Барабаш Ю.* Тарас Шевченко: імператив України. Історію – й націософська парадигма / Барабаш Юрій. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 181 с. 2. *Грабович Гр.* Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета / Григорій Грабович; [Пер. з англ. С. Павличко]. – К.: Рад. Письменник, 1991. – 212 с. 3. *Забужко О.* Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу / Оксана Забужко. – К.: «Абрис», 1997. – 144 с. 4. *Малахов В.* Право бути собою / Віктор Аронович Малахов. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2008. – 336 с. 5. *Свйму* Тараса Шевченка: збірник статей до 175-річчя з дня народження поета / Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка, т. 214. – Нью Йорк, 1991. – 488 с. 6. *T. Shevchenko and the critics 1861–1980* / Edited by George S. N. Luckyj; [Translations by Dolly Ferguson and Sophia Yurkevich]. – University of Toronto Press, 1980. – 522 p.

Олена Литвиненко

Тарас Шевченко як згуртувальний чинник творення українського інформаційного простору

У статті аналізується внесок Т. Г. Шевченка в розвиток національного інформаційного простору України. У контексті інформаційної безпеки розглядається забезпечення висвітлення підготовки та святкування 200-річчя з дня народження Великого Кобзаря.

The role of T. G. Shevchenko to the national informational space is analyzed in this article. The level of preparations to celebration of 200-year anniversary of the greatest Ukrainian poet is considered in the context of information security.

Показником рівня розвитку нації є її присутність у глобальній інформаційній сфері. Чим вищий такий показник, тим більший авторитет має народ серед світової спільноти. Цей фактор не залежить від часу і характеру епохи – інформація є важливим чинником формування й утвердження держави в усі періоди історичного розвитку – як за часів аграрного, індустріального, так й інформаційного суспільства.

Як правило, основними джерелами наповнення міжнародного інформаційного простору національноспрямованою інформацією є діяльність видатних представників того чи іншого народу. Вони не тільки примножують світову культуру надбаннями власної нації, а й у випадку бездержавності збільшують можливість утворення суверенної країни.

Україна пройшла довгий і тернистий шлях становлення й утвердження незалежної держави. Низка факторів, серед яких вагоме місце посідає вигідне географічно-територіальне розташування, спричинили столітні поневолення українського народу. Чужоземні загарбники намагалися скорити українців не тільки

фізично, але й духовно, адже загальновідомим є факт, що нація існує до того часу, допоки є такі її визначальні чинники, як мова і культура. А якщо є нація, то також існує її природне прагнення до самоствердження, визволення від насаджень чужого за формою й змістом культурно-духовного життя. Таке прагнення зумовлює піднесення ролі національної ідеї, пов'язаної зі зростанням національної свідомості, усвідомленням пригнобленим народом себе як етнічної спільноти.

У цьому контексті розвитку держави велике значення має діяльність Тараса Григоровича Шевченка, видатного українського письменника, поета, художника, філософа XIX століття. Він не просто збагатив українську культуру, але й підніс її до рівня світової. Т. Шевченко відіграв важливу історичну роль у розвитку української літературної мови, установивши таку її структуру, яка збереглась як основа сучасної літературної мови, тобто розвинув і утвердив певний склад словника і граматичний правопис української мови, які стали нормою і зразком для преси, письменників, театру тощо.

Це є важливим інформаційним фактором на шляху утвердження й об'єднання нації – розмовна мова поділяється на діалекти та говірки, літературна – єдина, символізує належність людей, які нею спілкуються, до одного народу. Крім того, на якісно новий рівень Т. Шевченко підніс національно-визвольний рух, посилив державницькі настрої українців та активізував суспільний опір колонізації.

Дослідження ролі та значення діяльності Т. Шевченка в аспекті захисту національної інформаційної сфери є вельми *актуальним*, оскільки у час, коли Україна знаходилася під владою Російської імперії, єдиним доступним засобом боротьби з чужоземним гнітом стала основоположна складова інформаційної безпеки – мова, носієм і примножувачем якої в період українського національного відродження кінця XVIII – початку XX століть було українське село.

Геніальність Т. Шевченка полягає в тому, що він, виходець із родини поневолених селян-кріпаків, активно, а головне ефективно, протистояв царській владі, увійшов до плеяди класиків світової літератури, таких як У. Шекспір, Дж. Байрон, О. Пушкін, О. де Бальзак, А. Міцкевич та інші. Проте, якщо брати до уваги сучасних Т. Шевченкові поетів та письменників, які стояли біля витоків творення національних літератур, то бачимо, що вони, як правило, не були вихідцями із простолюду, а тим паче – селянства. Дж. Байрон належав до англійських аристократів, О. Пушкін і М. Лермонтов були російськими дворянами, А. Міцкевич та Ю. Словацький – польськими шляхтичами. До тих, хто мав простонародне походження, можна зарахувати угорського поета Ш. Петефі, але його батьки не були закріпаченими селянами, належали до вільних людей.

За таких умов феномен Т. Шевченка набуває особливого значення. Геній, визнаний в усьому світі, став своєрідним символом України, її культури, прагнень, менталітету.

У 2014 році виповнюється 200 років з дня народження Великого Кобзаря. Згідно з офіційними документами святкування ювілею видатного співця долі українського народу, натхненника й сподвижника вільної Української держави заплановано на високому державному рівні. Перша Постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи з підготовки до відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» № 1655 вийшла ще 19 жовтня 1998 року [4]. За цей період потрібно було здійснити низку заходів, які б забезпечили гідне вшанування митця не тільки в Україні, але й в усьому світі. Проте більшість із них так і залишилися на папері. Повернутися до цього питання намагалися і в подальші роки, але безуспішно. Активні дії влада почала проводити лише у 2012 році після підписання Президентом України Указу від 11 квітня 2012 року № 257/2012 «Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка» [3]. Відповідно до цього документа 2014 рік в Україні оголошено Роком Тараса

Шевченка, поставлена вимога докласти максимум зусиль для широкого відзначення міжнародною спільнотою 200-річного ювілею від дня народження Тараса Шевченка, зокрема у Російській Федерації, Республіці Казахстан, Литовській Республіці та Республіці Польща, а також включення до Календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО на 2014 рік.

Узагальнено можна виокремити такі напрямки діяльності органів державної влади з підготовки до святкування ювілею Т. Шевченка:

- забезпечення якісного організаційного рівня підготовки усього комплексу заходів;
- приведення у належний стан об'єктів культурної спадщини, пов'язаних з Т. Шевченком (у тому числі й закордонних);
- потужна інформаційно-медійна діяльність;
- забезпечення необхідного фінансування заходів.

Зважаючи на це, важливою складовою є ефективне інформаційне супроводження ювілейних заходів. Президент України в уже згаданому Указі доручає Державному комітету телебачення і радіомовлення України як куратору державних ЗМІ забезпечити широке висвітлення заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Т. Шевченка з метою недопущення подання викривлених чи неправдивих відомостей.

Протягом року з дня виходу Указу державними мас-медіа за умов відсутності достатнього бюджетного фінансування була проведена ґрунтовна робота з висвітлення відомостей про життя і діяльність Великого Кобзаря. Телерадіокомпанії, які входять до сфери підпорядкування Держкомтелерадіо України, працюють над створенням циклів телепрограм та низки телепроектів «Жива душа поетова святая», «Митці України – Шевченку», «Спадщина», «...І мене в сім'ї великій», «Обереги пам'яті». До навчально-освітнього порталу «Тарас Григорович Шевченко» долучено серію відеоматеріалів загальним хронометражем 43 години. Із повним завершенням робіт зі створення зазначеного Інтернет-порталу можна буде віртуально відвідати будь-який музей, присвячений Т. Шевченку.

Національна радіокомпанія України працює над реалізацією циклу із семи біографічно-публіцистичних фільмів-нарисів з елементами художньої реконструкції під назвою «І я таки живу» та запис опери М. Аркаса «Катерина» за однойменною поемою Т. Шевченка.

Перший національний телеканал працює над створенням двох масштабних документальних фільмів, мультиплікаційного серіалу про митця та серії 3D-роликів «Невідомий Шевченко».

У межах бюджетної програми «Випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга» 2013 року передбачено випуск низки книжкових видань, присвячених творчій спадщині Т. Шевченка, серед яких мистецький альбом українською, російською та англійською мовами «Тарас Шевченко. Мистецька спадщина», тритомне видання «Тарас Шевченко та його доба», «Кобзар» англійською та польською

мовами, факсимільні видання «Кобзар. 1840», унікальні рукописні збірки творів «Тарас Шевченко. Більша книжка». Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України випустить 12-томне Повне зібрання творів Т. Шевченка.

До 2014 року планується підготувати і розмістити на Інтернет-ресурсах електронну Енциклопедію Національного музею Тараса Шевченка, основою якого стануть статті, написані науковцями музею до Шевченківської енциклопедії в 6-ти томах Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України.

Важливу роль в інформаційному супроводженні підготовки до відзначення 200-річчя Т. Шевченка відіграє Українське національне інформацийне агентство «Укрінформ», оскільки це єдине державне інформагентство України, діяльність якого широко представлена на міжнародній інформаційній арені. На новинному сайті, головній стрічці «Укрінформ-новини», в інших інформаційних продуктах агентства систематично розміщуються інформаційні матеріали про заходи зі святкування ювілею з дня народження Великого Кобзаря. Їх тематична палітра досить різноманітна – це діяльність у цьому напрямі центральних і регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, результати досліджень творчої спадщини митця, культурно-освітняні заходи й акції, літературний процес і книговидавнича справа, спорудження пам'яників, відкриття виставок, проведення конкурсів, аналіз творчості Т. Шевченка як надбання світової культури.

Укрінформ готує спеціальний рубрикований тематичний ресурс, основна мета якого – об'єднати всі матеріали, приурочені підготовці до святкування 200-річчя з дня народження геніального українця.

Усі ці заходи є важливим і невід'ємним елементом інформаційної політики України під час підготовки й святкування ювілею Великого Кобзаря, але недостатніми для забезпечення повної інформаційної безпеки. Свідченням цього є викривлення та фальшування інформації представниками закордонних, особливо російських мас-медіа. Так, 10 березня 2013 року вже після досягнення домовленостей з російською владою про міжнародне святкування 200-річчя з дня народження Т. Шевченка державна телекомпанія «Оренбург», яка є регіональним представництвом федерального російського телеканалу РТР, транслювала в ефірі резонансний сюжет. Журналісти порівняли Т. Шевченка з А. Гітлером і заявили про непотрібність проведення в Оренбурзі Фестивалю української культури «Шевченківський березень» (останній проводиться на гроші української громади). Тенденційно підібрані факти, більшість із яких мають ознаки прямої брехні, створили враження про русофобський характер творчості Шевченка, який провів в Оренбурзі у засланні багато років. Репортаж сповнений гострих негативних висловлювань на адресу Великого Кобзаря. Автори віднесли українського митця до категорії другорядних

поетів, які писали незрозумілою вигаданою мовою та вважали себе представниками певної нації, а у своїй творчості пропагували ненависть до росіян. Крім того, патріотизм Т. Шевченка був прирівняний до фашизму.

Сюжет сповнений ксенофобської інформації, спрямованої на розпалювання російсько-української ворожнечі. Не тільки українці, але й пересічні росіяни, предстаники культури та мистецтв розцінили як спробу поширення антиукраїнських настроїв відеосюжет державного каналу «Оренбург», який за своїм статусом є виразником національної політики Російської Федерації.

Доказом хибності тверджень, висловлених авторами скандального матеріалу, є сам життєвий і творчий шлях Т. Шевченка. Він у слові виступив на захист рідної країни від поневолювачів, закликав до боротьби, залишив своїм «живим і ненародженим землякам» важливі дороговкази. Кожен його твір насичений патріотичними нотами, але без жодного натяку на фашизм.

Укладники «Словника іншомовних слів» під патріотизмом розуміють любов до своєї батьківщини, відданість своєму народові, готовність до подвигів і жертв в ім'я інтересів своєї вітчизни. Навіть короткий аналіз довідкової літератури дозволяє стверджувати, що загальним для визначення патріотизму, незважаючи на термінологічну відмінність, є його сутність: любов до батьківщини і безкорисливе служіння її інтересам та готовність до жертвності за неї. Незалежно від форми існування патріотизму загальними елементами його прояву є любов, віра й готовність до діяльності з метою реалізації їх у житті [1, С. 73]. Патріотизм передбачає любов до свого народу, але не зверхність, більшу його значущість відносно інших народів, як це притаманно теорії фашизму.

Т. Шевченко боровся не проти росіян як нації, а проти російського царизму, поневолення й пригнічення інших народів. Прикладом цього є участь Великого Кобзаря в Кирило-Мефодіївському братстві, представники якого прагнули об'єднати слов'янські народи у федерацію на зразок Сполучених Штатів Америки. При цьому кожний народ зберігав би свою самостійність. Основними ідеями організації були повалення самодержавства, ліквідація кріпосництва, встановлення рівності громадян перед законом [5].

Т. Шевченко засуджував колоніальну політику російського царизму, увесь державний устрій. Саме імперія, царизм були його ворогами, а не вся нація. У поняття «москалі» митець вкладав символ ворожого устрою, а не народу. Російський народ у його зображенні був майже такою самою жертвою, як український та всі інші народи, що входили до складу Російської імперії, про що свідчать слова із поеми «Кавказ»: «Од молдаваніна до фінна / На всіх язиках все мовчить» [7].

Так само у «Гайдамаках» Т. Шевченко викриває пригноблючу політику польської влади, але не ототожнює її з польським народом:

Того ж батька, такі ж діти, –
Жити б та брататься.
Ні, не вміли, не хотіли,
Треба роз'єднаться [6].

Немає жодних підстав називати Т. Шевченка русофобом, адже серед його друзів було багато етнічних росіян (наприклад, В. Жуковський, О. Толстой), він писав твори російською мовою (наприклад, поема «Тризна», повісті «Варнак», «Княгиня», «Слепая красавица»). Підтвердженням цього є і вислів І. Франка: «Він був сином мужика – і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком – і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком – і вказав нові світлі шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, як десять побідних армій» [2]. Вагомим є внесок Т. Шевченка у звільнення від кріпацтва не тільки українського, але й російського народів. Його сміливість і невідступність від власних переконань царська влада виявилася нездатною зламати ні засланнями, ні заборонами писати й малювати, ні залякуваннями.

Твердження про другорядність Т. Шевченка як поета нівелюється вже тим фактом, що найбільша кількість пам'ятників у світі, установлених одній особі, не враховуючи вождів тоталітарного режиму і монументів невідомим солдатам, належить Великому поетові, філософу, художнику Тарасові Шевченку.

Усі ці відомості свідчать про повне фальшування інформації оренбурзькими журналістами. Але виставлення такого матеріалу російським телеканалом можна зрозуміти з політичної точки зору. Це є ніби психологічним спротивом росіян проти українського культурного сепаратизму і свідомим чи підсвідомим бажанням зберегти єдність і неподільність Росії. У результаті бурхливої негативної реакції громадськості інформацію було знято із сайту, а керівництво телеканалу принесло свої вибачення.

Загрозливою є реакція українських ЗМІ. «Оренбурзький репортаж» було виставлено в ефір у Шевченківські дні, коли відзначаються дати пам'яті Т. Шевченка. У цей час в Україні та за її межами проходила низка заходів із вшанування Великого Кобзаря. Проте саме цей матеріал набув найбільшого розголошення вітчизняними мас-медіа. Вважати таку ситуацію підтримкою інформаційної безпеки нелогічно, оскільки кожен ЗМІ, подавши інформацію, має простежити повну історію розвитку події, а не зупинитися на її однобічному висвітленні. У даному випадку спостерігається зовсім інша картина. Майже всі ЗМІ розтиражували відомості про такий сюжет, але тільки десята частина з них продовжила відстежувати тему й подавати нову інформацію про розвиток подій. Виникає враження, що українські мас-медіа, як ніхто інший, зацікавлені в розпалюванні українсько-російської міжнародної ворожнечі.

Це пояснюється тенденцією до українськості національного інформаційного простору лише за

географічними, а не змістовими ознаками. Більшість ЗМІ належать компаніям з іноземним капіталом, в основному – російським. А невисокий рейтинг державних ЗМІ в Україні зумовлює ситуацію, коли присутні в інформаційному полі комерційні мас-медіа є головним джерелом формування громадської думки.

Отже, інформаційна сфера будь-якої країни є чи не найважливішим елементом у процесі розвитку й збереження державної незалежності, адже, як свідчать сучасні численні дослідження, кордони держав визначають вже не стільки географічно, як інформаційно. Сьогодні вимагає від влади максимум зусиль для захисту національного інформаційного простору. Україна виявляється нездатною протистояти зовнішнім інформаційним загрозам, попереджувати їх виникнення. Яскравим прикладом цього є ситуація з показом антиукраїнського телесюжету державного телеканалу Російської Федерації «Оренбург», у якому була фальсифіковано та виставлено як єдино істинну інформацію про русофобський характер життя і творчості Т. Шевченка. Україна прогала чергову інформаційну операцію Росії.

Сам же Т. Шевченко відіграв значну роль у збереженні національного інформаційного простору в часи бездержавності українського народу. Він був виразником і поширювачем як серед пересічних українців, так і серед світової спільноти національної ідеї, домігся міжнародного визнання України.

«Возвеличу отих рабів німич! Я на сторожі коло їх Постаблю слово», – писав він [2]. І це слово, сповнене болю за рідну Матір-Україну, стало на той час і на всі часи надійним щитом нашого народу перед загарбниками нашої землі, які, як колись, так і тепер, в нових історичних умовах, за допомогою нових технічних засобів, зокрема інформаційних, замість збройних, намагаються зупинити процес національного самоусвідомлення нашого народу, нав'язати йому й надалі проросійський орієнтир.

У зв'язку з наближенням ювілейної дати з дня народження Великого Кобзаря в Україні є шанс ще раз заявити про себе в усьому світі як про суверенну демократичну державу. Так, значну увагу варто звернути на інформаційну насиченість Інтернет-ресурсів. Існує велика кількість порталів про Т. Шевченка, але на всіх подано одну й ту ж загальновідому інформацію. Із метою посилення привабливості таких сайтів потрібно забезпечити онлайн доступ до архівних матеріалів, маловідомих фактів. Створення віртуального музею, комп'ютерних навчально-освітніх ігор сприятимуть збільшенню зацікавленості підростаючого покоління у вивченні життя і творчості Великого українця. Збільшення присутності процесу підготовки до святкування ювілею Т. Шевченка в глобальному інформаційному просторі сприятиме зменшенню впливу антиукраїнських інформаційних операцій та посиленню світового авторитету України.

1. Волошина Н. Філософські погляди на сутність патріотизму як інформаційно-психологічну складову інформаційної безпеки / Н. М. Волошина // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2009. – № 1 (4). – С. 72–75. 2. Говда І. Тарас Шевченко і сьогодення [Електронний ресурс] / І. Говда // Тарас Шевченко: Інтернет-портал. – Режим доступу: http://taras-shevchenko.in.ua/statti/taras-shevchenko_i_syogodennya.html. 3. Про додаткові заходи з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка: Указ Президента України від 11.04.2012 № 257/2012 [Електронний ресурс] // Президент України: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/14680.html>. 4. Про заходи з підготовки до відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка: Постанова Кабінету Міністрів України

від 19.10.1998 № 1655 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1655-98-p>. 5. Салтовський О. Кирило-мефодіївське товариство та політичні погляди його учасників [Електронний ресурс] / О. І. Салтовський // Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/salto/salt06.htm>. 6. Шевченко Т. Г. Гайдамаки. Гупалівщина [Електронний ресурс] / Т. Г. Шевченко // Кобзар. – Режим доступу: <http://kobzar.info/kobzar/works/poetry/2002/09/23/77.html>. 7. Шевченко Т. Г. Кавказ [Електронний ресурс] / Т. Г. Шевченко // Кобзар. – Режим доступу: <http://kobzar.info/kobzar/works/poetry/2002/09/23/107.html>.

Борис Петруньок

Тарас Шевченко в конструюванні української національної ідентичності

У контексті основних складових поняття національної ідентичності здійснено огляд творчої спадщини Т. Шевченка.

The reviews of Taras Shevchenko's creative works in the context of basic components of national identity are considered in the article.

Розгляд будь-яких теоретичних наукових питань, пов'язаних з проблемою ідентичності, здійснювати достатньо складно, особливо, коли ми говоримо про колективну ідентичність, тобто, власне, ту характеристику індивіда і спільноти, яка визначає їх взаємопов'язаність і взаємну належність. Значно частіше вживають більш вузьке поняття «національної ідентичності». Тут предметом розгляду виступає національна спільнота (чи то в розумінні етнічної, чи то політичної нації). Національна спільнота значно простіше локалізується в просторовому і часовому вимірах, на відміну від інших можливих колективних ідентичностей, наприклад – релігійної, регіональної, тощо. Згідно з класичними визначеннями національної ідентичності, невід'ємною її частиною є спільне бачення минулого (уявлення про спільне походження, спільна міфологія, культурні та духовні цінності). В цьому контексті велике значення має мистецька традиція, особливо ті персоналії, які вважаються її фундаторами, визначними представниками.

Для українців, беззаперечно, подібну роль виконує Тарас Шевченко. Ключовою особистістю для української культури він вважається, перш за все, за те, що фактично був першим, хто представив українську мову як самостійну і повноцінну. Сучасна українська література бере свій початок від Шевченка. Крім цього, його творчість як художника має величезний вплив на українську традицію малювання. Також не можна оминути його суспільно-політичних поглядів. Для свого покоління Шевченко був чи одним з найвагоміших українських інтелектуалів, і, чи не єдиним, хто чітко позиціонував себе як українець, а не малорос чи підданець імперії. Саме тому ми можемо говорити про ключову роль особистості Шевченка для формування української національної ідентичності.

Однак, подібна характеристика наштовхується на цілий ряд суттєвих перешкод. Насамперед це

те, що Шевченко був митцем, а тому більшість його ідей і поглядів, будь-яку інформацію, яка допомогла б нам краще зрозуміти його як особистість, ми маємо вичленити з поезій, особистого листування, нотаток тощо. Шевченка можна вважати співавтором програмних документів Кирило-Мефодіївського братства, але якихось власних подібних робіт він не залишив. Відповідно, є необхідність інтерпретації тих ідей, які переважно висловлені в поетичній формі. Крім того, зважаючи на значимість фігури поета, його творчість завжди була предметом аналізу офіційної української історіографії і культурології. Текстуальна і образна простота, в поєднанні з великою емоційністю і глибиною дозволяють ефективно маніпулювати поетичними текстами, інтерпретуючи Шевченка відповідно до конкретних ідеологем. Фактично, творчість Шевченка можна використовувати для конструювання будь-яких форм ідентичності, просто частково її деформуючи і розставляючи смислові наголоси. Найкращим прикладом подібної практики може бути радянська інтерпретація Шевченка, в якій він виступав адептом об'єднання слов'янських народів, беззаперечним противником церкви, тощо.

Деякі дослідники слушно акцентують увагу на тому, що вивчення життя і творчості Тараса Шевченка завжди відбувалося (і зараз теж) в контексті певних ідеологічних схем. Це не дає повною мірою оцінити місце поета, зокрема в рамках європейської традиції романтичної поезії, а також негативно відбивається на процесах ідентифікації українців, які внаслідок трансформації інтерпретацій Шевченка змушені змінювати своє відношення до нього, при цьому творча спадщина поета в будь-якому випадку залишається частиною спільного культурного багажу. Особливо небезпечними є спроби дискредитувати образ Шевченка через представлення його як «вурдалака»,